

Аннотация. *Исследуются процессы поглощения в агропромышленном комплексе Украины. На основе обработки публичной информации определены основные проблемы развития вертикально-интегрированных агрохолдинговых структур, на примере компании Kernel Holding SA. Проведен анализ сделок по поглощению и тенденции их развития, влияние долговой нагрузки на финансовые результаты деятельности компании.*

Ключевые слова: *поглощение, прямые инвестиции, вертикально-интегрированное предприятие, агрохолдинг, долговое обязательство*

Summary. *The processes of absorption in the agro-industrial complex of Ukraine. Based on the processing of public information identifies the main problems of vertically integrated structures agroholdingovyh for example kompanii Kernel Holding SA. The analysis of transactions for acquisitions and development trends, the impact of debt on the financial performance of the company.*

Keywords: *absorption, direct investment, vertically integrated enterprise, agricultural holding, debt*

УДК 658.11

Яцук О.О.,
к.е.н., доцент, ТДАТУ

СТІЙКИЙ ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Анотація. *У статті висвітлені ключові проблеми розвитку аграрного сектору економіки України. Обґрунтовано необхідність формування стійкого фінансового стану для досягнення пріоритетних цілей, що ставляться державою перед виробниками сільськогосподарської продукції. Проведена оцінка фінансового стану аграрних підприємств й окреслено проблемні питання управління їх фінансово-господарською діяльністю. Виокремлено першочергові завдання, вирішення яких сприятиме формуванню стійкого фінансового стану.*

Ключові слова: *фінансовий стан, розвиток аграрного сектору, платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність, ділова активність, фінансові результати.*

Вступ. Сучасні реалії надають особливого значення розвитку сільськогосподарського виробництва в контексті забезпечення продовольчої безпеки держави, а також перспектив залучення України до провідних виробників продовольства у світі. Крім того він є істотним чинником впливу на зайнятість населення та збільшення ефективності всього національного виробництва. Згідно з цим Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року визначає місію аграрного сектору як стабільне

забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, створення економічної бази для сталого розвитку сільських територій та активну участь у вирішенні світової проблеми голоду [10].

Водночас існує ряд невирішених проблем, які негативним чином впливають на досягнення пріоритетних цілей, що ставляться перед аграрним сектором державою. Вищезгадана стратегія визначає такі ключові проблеми розвитку аграрного сектору економіки України:

- низька конкурентоспроможність;
- непоширеність висококонкурентних та інноваційних технологій, адаптованих до потреб та економічних можливостей виробництва, низький рівень інноваційності в аграрному секторі, низькі темпи техніко-технологічної модернізації; відсутність ефективної системи впровадження наукових розробок в агропромислове виробництво;
- зростання вартості невідновлювальних природних ресурсів для сільськогосподарського виробництва;
- низька або неналежна якість окремих видів сільськогосподарської сировини та харчових продуктів;
- невключення земель сільськогосподарського призначення у економічний оборот, обмеження можливостей довгострокового інвестування в розвиток сільськогосподарського виробництва та звуженість застосування існуючих механізмів використання речових прав на землі сільськогосподарського призначення;
- відсутність моніторингу ґрунтів, з метою збереження їх родючості, управління якістю та раціонального використання;
- недостатньо розвинена інфраструктура ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, недосконалість каналів та умов просування сільськогосподарської продукції та продовольства на міжнародний ринок;
- недосконалість діючої системи інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку галузі та її невідповідність сучасним потребам системи управління аграрним сектором;

- галузева незбалансованість сільського господарства, суттєве переважання у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції або великих, або дрібних товаровиробників;
- недостатня спеціалізація природних зон щодо виробництва окремих видів продукції;
- слабка матеріально-технічна база селекційно-насінницького комплексу, наукових установ та їх дослідних господарств;
- позиціонування на ринку в якості товарної продукції – сільськогосподарської продукції, яка вироблялась для власного споживання;
- недосконалість критеріїв надання державної підтримки, які не в повній мірі враховують особливості технології виробництва продукції рослинництва та тваринництва за природно-кліматичними зонами та регіонами, агроекологічні вимоги до виробничо-господарського процесу, інноваційність технологій, показники економічної ефективності виробництва та соціальну відповідальність бізнесу;
- слабка інвестиційна спроможність держави та переважної більшості суб'єктів господарювання аграрного сектору, недостатність власних обігових та доступних кредитних фінансових ресурсів у сільськогосподарських виробників для покриття розриву в часі між потребою у коштах та часом сприятливих цін реалізації продукції;
- недостатнє матеріальне стимулювання працівників аграрного сектору;
- дефіцит висококваліфікованих кадрів, недосконала система прогнозування потреби у кваліфікованих робітничих кадрах та фахівцях з вищою освітою;
- низький попит населення на продукцію сільського господарства та продовольство через низьку платоспроможність;
- низька якість життя сільського населення порівняно з міським, знецінення робочої сили в аграрному секторі, мотиваційне відставання заробітної плати в галузі відносно інших галузей народного господарства,

відтак втрата працюючими інтересу до ефективної праці та отримання стабільних і достатніх доходів за місцем проживання;

- високий рівень само зайнятості селян, звуження сфера прикладання праці, ріст безробіття економічно активного населення на селі, втрата інтелектуального потенціалу села;

- поглиблення демографічної кризи в сільській місцевості [10].

Глобальність окреслених проблем викликає потребу розробки і реалізації заходів щодо їх поступового вирішення в контексті окремих напрямків, що в комплексі визначають пріоритети подальшого розвитку аграрного сектору. Серед іншого істотною проблемою є рівень фінансової безпеки підприємств галузі, що обумовлений багатьма факторами, серед яких чільне місце належить фінансовому стану суб'єктів господарювання. Нестійкий фінансовий стан багатьох підприємств аграрної сфери зумовлений недостатнім обсягом сформованого власного оборотного капіталу; низьким рівнем платоспроможності, тобто неспроможністю підприємств своєчасно і в повному обсязі ліквідувати заборгованість; недосконалою і, часто, необґрунтованою структурою капіталу, що, з одного боку, може призводити до зниження ефективності використання власного капіталу, а з іншого – підвищення рівня фінансового ризику; нестабільним рівнем прибутковості, що пов'язаний в першу чергу із особливостями сільськогосподарського виробництва; високим рівнем зносу основних засобів, що негативним чином впливає на майновий стан підприємств тощо.

Своєчасна й ґрунтовна оцінка фінансового стану є основною передумовою прийняття управлінських рішень щодо подальшого розвитку підприємств з урахуванням основних пріоритетів, передбачених фінансовою стратегією, що дозволяє уникнути небажаних ситуацій та нейтралізувати або зменшити наслідки дії негативних факторів, які впливають на здійснення господарської діяльності.

Постановка завдання. Неодноразово питання управління фінансами підприємств, що пов'язані із здійсненням оцінки їх фінансового стану

висвітлювалися у працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Вагомий внесок у розробку теоретичних і методичних підходів щодо оцінки фінансового стану підприємств внесли зарубіжні вчені, а саме М.І. Баканов, І.Т. Балабанов, Л. Бернстайн, О.М. Волкова, А. Гропелі, Т. Карлін, В.В. Ковальов, Б. Коласс, М.Н. Крейніна, Е. Нікбахт, В.П. Привалов, Р.С. Сайфулін, Г.В. Савицька, Е. Хелферт, А.Д. Шеремет та ін. Багато з цих робіт стали підґрунтям становлення вітчизняної наукової думки щодо оцінки фінансового стану та використання її результатів у практиці господарювання. Серед найбільш ґрунтовних досліджень вітчизняних вчених слід виділити роботи О.Я. Базилінської [2], М.Д. Білик [4], І.О. Бланка [5], К.В. Ізмайлової [6], Л.А. Лахтіонової [8], А.М. Поддєрьогіна [12], О.М. Терещенко [11], Ю.С. Цал-Цалко [13]. Не дивлячись на це багато питань, що стосуються вибору методики оцінки фінансового стану, врахування при цьому галузевих особливостей функціонування підприємств, в тому числі і що стосується розробки нормативних значень показників, які б відповідали сучасним реаліям господарювання, інтерпретації отриманих результатів та їх використання для прийняття управлінських рішень потребують більш детального опрацювання.

Метою статті є обґрунтування необхідності формування стійкого фінансового стану підприємств для сталого розвитку аграрного сектору економіки на основі використання результатів оцінки сучасного фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників та встановлення проблемних аспектів їх фінансово-господарської діяльності.

Результати. Фінансовий стан багатьох сільськогосподарських підприємств є з одного боку наслідком, з іншого – передумовою отримання певних фінансових результатів фінансово-господарської діяльності. На основі проведеного аналізу встановлено, що найбільш кризовим для сільськогосподарських підприємств Якимівського району Запорізької області виявився 2012 рік, коли отриманий збиток склав 8411,7 тис. грн., тоді як у попередні роки спостерігалася стала тенденція до зростання прибутку (табл. 1). Слід відзначити, що частка сільськогосподарських підприємств Якимівського

району, які отримали прибуток у 2009 році склала 58,8%, у 2011 році – 96,0%, а в 2012 році – 46,7%.

Таблиця 1

Динаміка фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Якимівського району, тис. грн.

Показник	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2009 р.	
					+,-	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	42712,8	60647,9	94511,2	95745,3	53032,5	224,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	36612,1	45158	65889,4	82619,1	46007,0	225,7
Валовий прибуток	6100,7	15489,9	28621,8	13126,2	7025,5	215,2
Інші операційні доходи	7427,3	1478,4	10437,3	7815,9	388,6	105,2
Інші операційні витрати	7599,4	6491,3	11580,2	12907,5	5308,1	169,8
Фінансові результати від операційної діяльності	5928,6	10477	27478,9	8034,6	2106,0	135,5
Інші доходи	470,3	1914,3	986,3	835	364,7	177,5
Інші витрати	6139,2	4751,8	4813,3	17281,3	11142,1	281,5
Фінансові результати від звичайної діяльності	259,7	7639,5	23651,9	-8411,7	-8671,4	-
Витрати від надзвичайної діяльності	604,2	1014,6	-	-	-	-
Фінансові результати від надзвичайної діяльності	-604,2	-1014,6	-	-	-	-
Чистий прибуток (збиток)	-344,5	6624,9	23651,9	-8411,7	-8067,2	-

Важливо відзначити, що операційна діяльність у 2012 році сільськогосподарських підприємств була прибутковою, а збиток був отриманий через високу суму інших витрат, до яких відповідно до П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» [9] відносяться витрати на сплату процентів та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями; втрати від участі в капіталі; собівартість реалізації фінансових інвестицій; втрати від неопераційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства. Також у цій статті наводяться втрати від надзвичайних подій, які до 2011 р. відображалися окремим рядком. Отже, у зв'язку із тим, що більша частина сільськогосподарських підприємств заповнює форму 2-м, суттєво зменшилися

інформативність щодо порядку формування фінансових результатів їх діяльності та можливості аналітичної обробки цих даних.

Оцінку фінансового стану підприємства традиційно здійснюють за допомогою комплексу показників, що детально й усебічно характеризують фінансово-господарське становище підприємства, в тому числі майновий стан, ліквідність, фінансову стійкість, ділову активність та рентабельність.

Оцінка майнового стану в першу чергу передбачає аналіз динаміки загальної суми коштів, що має у своєму розпорядженні підприємство (актив) та джерел їх утворення (пасив), а також їх структури, що впливатиме на загальні показники, що характеризують фінансовий стан підприємства. Так, сума активів сільськогосподарських підприємств Якимівського району Запорізької області збільшилася з 73,7 млн. грн. у 2009 році до 138,5 млн. грн. у 2012 році, тобто у 1,9 рази. При цьому у структурі активів більшу частину займають оборотні активи (55-65%) (рис. 1). Відомо, що чим більша доля оборотних активів, тим вищим є ступінь мобільності активів загалом.

Рис. 1. Динаміка оборотних і необоротних активів сільськогосподарських підприємств Якимівського району, 2009-2012 рр. (на кінець року)

Істотним чинником, що впливає як на фінансовий стан підприємств, так і на кінцеві результати господарювання є те, що частина основних засобів, яка перебуває на балансі аграрних підприємств, по суті, непрацездатна, оскільки коефіцієнт зносу у 2012 році досяг 0,42. Для багатьох підприємств характерною

є ситуація, коли, деякі групи основних засобів використовуються не в повному обсязі, а іншими виробники сільськогосподарської продукції забезпечені недостатньо. Знову постає потреба розробки виваженої політики оновлення основних засобів і пошуку джерел щодо їх своєчасного відтворення.

У структурі пасивів сільськогосподарських підприємств Якимівського району переважає власний капітал, сума якого протягом досліджуваного періоду збільшилася майже втричі, а питома вага зростає на 20 процентних пунктів. При цьому власний капітал на 62-70% складається з нерозподіленого прибутку і, в основному, збільшується за його рахунок. Позикові кошти досліджуваних підприємств більшою мірою сформовані за рахунок короткострокових кредитів. Залучені кошти виробників сільськогосподарської продукції, що представлені кредиторською заборгованістю та іншими поточними зобов'язаннями підприємств, займають 10-22% у структурі пасивів, а їх сума збільшилася за 2009-2012 рр. на 50% (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка структури джерел фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств Якимівського району, 2009-2012 рр. (на кінець року)

Джерела	2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2012 р. у % до 2009 р.
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Власний капітал	29589,5	40,2	63876,6	70,1	90396,9	71,5	83288,7	60,1	281,5
Позикові кошти, у т.ч.									
довгострокові	5600,8	7,6	3940,4	4,3	16131,6	12,8	10148,3	7,3	181,2
короткострокові	22464	30,5	11702	12,8	7000,2	5,5	21130,6	15,3	94,1
Залучені кошти	15973,5	21,7	11713,9	12,8	12950,9	10,2	23938,9	17,3	149,9
Всього	73627,8	100	91232,9	100	126479,6	100	138506,5	100	188,1

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств залежить від того, наскільки швидко, своєчасно та в повному обсязі вони можуть забезпечити розрахунки за короткостроковими зобов'язаннями. Отже, у цьому контексті проводиться оцінка ліквідності балансу та відносних показників ліквідності (платоспроможності).

Аналіз ліквідності балансу проводиться шляхом порівняння балансових агрегатів, згрупованих за ступенем їх ліквідності у порядку зменшення ліквідності, із зобов'язаннями, згрупованих за термінами їх погашення у порядку зростання останніх (рис. 2).

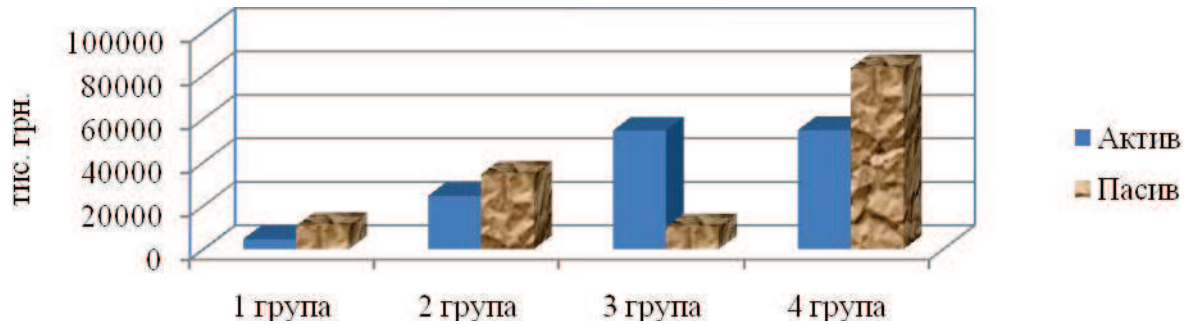

Рис. 2 Групування активів у порядку зменшення їх ліквідності та пасивів балансу у порядку зростання термінів погашення (на кінець 2012 р.)

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються умови (1):

$$\begin{aligned}
 A_1 &\geq P_1 \\
 A_2 &\geq P_2 \\
 A_3 &\geq P_3 \\
 A_4 &\leq P_4
 \end{aligned}
 \tag{1}$$

Станом на кінець 2012 року виявлено, що глибокого дисбалансу у структурі активів і джерел їх фінансування не спостерігається. Однак, баланс сільськогосподарських підприємств Якимівського району не можна назвати абсолютно ліквідним, оскільки за першим балансовим співвідношенням існує суттєве перевищення поточних зобов'язань над наявними грошовими коштами (6,1 млн. грн.), що головним чином обумовлюється впливом сезонності виробництва. Аналогічна ситуація простежується і за другим балансовим рівнянням, де перевищення сягає 9,8 млн. грн. Аналізуючи ці зміни у динаміці слід відзначити, що останні роки не спостерігається тенденції до покращення ліквідності балансу.

Важливою складовою оцінки платоспроможності і ліквідності підприємств є розрахунок відносних показників, що їх характеризують (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка показників ліквідності і платоспроможності сільськогосподарських підприємств Якимівського району за 2009-2012 рр. (на кінець року)

Показники	Нормативне значення	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2009 р. (+,-)
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,5-2,5	1,25	2,15	3,70	1,86	0,61
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7-0,8	0,35	0,73	1,09	0,65	0,30
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,01	0,19	0,19	0,10	0,09
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	1	3,12	3,02	4,63	2,41	-0,71

Розраховані показники свідчать про те, що підприємства Якимівського району в цілому є платоспроможними, однак, ліквідність багатьох з них порушена, що зумовлено нестачею абсолютно ліквідних активів.

Фінансова стійкість характеризує стабільність фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються [5]. Виділяють абсолютні і відносні показники, що характеризують рівень фінансової стійкості підприємства (табл. 4).

Проведений аналіз показав, що рівень фінансової незалежності сільськогосподарських підприємств Якимівського району зростає, оскільки спостерігається збільшення коефіцієнта автономії з 0,4 у 2009 році до 0,6 у 2011 році (рис. 3). З іншого боку спостерігається нестача стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі.

Динаміка показників фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств Якимівського району, 2009-2012 рр. (на кінець року)

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2009 р., +/-
Власні обігові кошти, тис. грн.	4108,9	22930,8	37768,8	28498,2	24389,3
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,09	0,46	0,51	0,34	0,26
Маневреність робочого капіталу	8,49	1,45	1,38	1,92	-6,57
Маневреність власних обігових коштів	0,13	0,19	0,10	0,16	0,03
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	0,12	0,69	0,73	0,52	0,40
Коефіцієнт покриття запасів	0,86	1,14	0,88	0,96	0,10
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,40	0,70	0,71	0,60	0,20
Коефіцієнт фінансової залежності	2,49	1,43	1,40	1,66	-0,83
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,14	0,36	0,42	0,34	0,20
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,60	0,30	0,29	0,40	-0,20
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	0,67	2,33	2,51	1,51	0,84
Показник фінансового левириджу	0,19	0,06	0,18	0,12	-0,07
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,48	0,74	0,84	0,67	0,20

Рис. 3. Динаміка коефіцієнта автономії сільськогосподарських підприємств Якимівського району, 2009-2012 рр. (на кінець року)

Ізмайлова К.В. за критерієм стабільності джерел покриття запасів виділяє чотири типи фінансової стійкості: абсолютну стійкість, нормальну стійкість, нестійкий фінансовий стан, кризовий фінансовий стан [6]. Згідно цієї методики тип фінансової стійкості визначається шляхом порівняння вартості запасів з власними обіговими коштами, власними обіговими коштами і довгостроковими кредитами, власними обіговими коштами і довго- та короткостроковими кредитами. Для сільськогосподарських підприємств Якимівського району порядок визначення типу фінансової стійкості представлено у табл. 5.

Таблиця 5

Визначення типу фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств Якимівського району відповідно до забезпеченості запасів, 2009-2012 рр. (на кінець року)

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2009 р., +, -
Власний капітал, тис. грн.	29589,5	63876,6	90396,9	83288,7	53699,2
Необоротні активи, тис. грн.	25480,6	40945,8	52628,1	54790,5	29309,9
Власні обігові кошти, тис. грн.	4108,9	22930,8	37768,8	28498,2	24389,3
Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	5600,8	3940,4	16131,6	10148,3	4547,5
Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів, тис. грн.	9709,7	26871,2	53900,4	38646,5	28936,8
Короткострокові кредити і позики, тис. грн.	33421,5	18613,8	14961,9	34353,7	932,2
Загальний розмір основних джерел покриття запасів, тис. грн.	43131,2	45485	68862,3	73000,2	29869,0
Запаси, тис. грн.	34870,1	33231,7	52076,3	54583	19712,9
Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів, тис. грн.	-30761,2	-10300,9	-14307,5	-26084,8	4676,4
Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик, тис. грн.	-25160,4	-6360,5	1824,1	-15936,5	9223,9
Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів, тис. грн.	8261,1	12253,3	16786	18417,2	10156,1
Тип фінансової стійкості	кризовий фінансовий стан		нормальна стійкість	кризовий фінансовий стан	-
Надлишок (+) або нестача (-) засобів на 1 грн. запасів, коп.	23,69	36,87	32,23	33,74	10,05

За досліджуваний період, крім 2011 року, тип фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств Якимівського району можна визначити як

кризовий, тобто для забезпечення запасів не вистачало «нормальних» джерел їх формування та підприємствам може загрожувати банкрутство. У 2011 році для забезпечення запасів крім власних обігових коштів залучалися ще й довгострокові кредити та позики, що свідчить про нормальну фінансову стійкість, за якої платоспроможність сільськогосподарських підприємств гарантована.

Складовою оцінки фінансового стану є ділова активність, що відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів і, в той же час, характеризує якість управління фінансово-господарською діяльністю, а також можливості потенційного розвитку підприємства. В цілому показники ділової активності сільськогосподарських підприємств Якимівського району не суперечать нормативним значенням та мають позитивну динаміку (табл. 6).

Таблиця 6

Динаміка показників ділової активності сільськогосподарських підприємств Якимівського району, 2009-2012 рр.

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2009 р. (+,-)
Оборотність активів	0,58	0,74	0,87	0,72	0,14
Фондовіддача	1,88	2,12	2,32	2,03	0,15
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	0,89	1,23	1,52	1,22	0,33
Період одного обороту обігових коштів, днів	407	292	236	296	-110
Коефіцієнт оборотності запасів	1,05	1,35	1,54	1,55	0,50
Період одного обороту запасів, днів	343	267	233	232	-110
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	9,82	17,97	23,88	13,45	3,63
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	37	20	15	27	-10
Коефіцієнт оборотності готової продукції	2,10	3,82	5,66	4,55	2,44
Період обороту готової продукції	171	94	64	79	-92
Період погашення кредиторської заборгованості, днів	266	170	65	73	-194
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,44	1,30	1,23	1,10	-0,34

Використавши підхід «золотого правила економіки» для аналізу ділової активності сільськогосподарських підприємств у 2010 р. та 2011 р., порівняно з попередніми роками, встановлено, що темп росту виручки від реалізації

продукції більший за темп росту вартості майна, що підтверджує тезу щодо прискорення оборотності активів. З іншого боку темп росту прибутку випереджає темп росту виручки від реалізації, що пов'язане в першу чергу із зростанням маси прибутку. При цьому темпи зміни вартості майна підприємств більше 100%, що свідчить про зростання їх майнового потенціалу. Таким чином, виконуються всі умови вищезгаданого правила.

У 2012 році ситуація змінилася у зв'язку з отриманням підприємствами збитку, що призвело до невиконання основних умов «золотого правила економіки».

Важливим етапом оцінки фінансового стану будь-якого підприємства є аналіз рентабельності його діяльності (табл. 7).

Таблиця 7

Динаміка показників рентабельності сільськогосподарських підприємств Якимівського району, 2009-2012 рр.

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. до 2009 р. (+,-)
Рентабельність активів	-0,01	0,08	0,22	-0,06	-0,05
Рентабельність власного капіталу	-0,01	0,14	0,31	-0,10	-0,09
Рентабельність виробництва	0,17	0,34	0,43	0,16	-0,01
Рентабельність операційної діяльності	0,13	0,20	0,36	0,08	-0,05
Рентабельність господарської діяльності	-0,007	0,12	0,29	-0,08	-0,073
Рентабельність продажу	0,14	0,26	0,30	0,14	0

Проведений аналіз показав, що у 2009-2011 рр. спостерігалася тенденція до зростання показників рентабельності підприємств, але через те, що у 2012 р. сільськогосподарські підприємства отримали збиток в розмірі 8411,7 тис. грн., всі досліджувані показники набули від'ємних значень. Слід також відзначити, що рентабельність виробництва сільськогосподарської продукції й надання послуг є істотно вищою ніж операційної діяльності, що свідчить про достатньо високу якість отриманого прибутку, оскільки переважна його частина отримана від здійснення основної операційної діяльності. Отже, збалансування потребують усі напрямки фінансово-господарської діяльності підприємств для отримання позитивного кінцевого фінансового результату та підвищення ефективності господарювання.

Для узагальнення результатів дослідження була проведена комплексна оцінка фінансового стану на основі використання фінансової звітності 28 сільськогосподарських підприємств Якимівського району Запорізької області за спектр-бальним методом А.Н. Салова і В.Г. Маслова, що передбачала шляхом оцінки структури балансу, рентабельності, фінансової стійкості, платоспроможності та ділової активності отримання єдиного висновку щодо стану підприємств. В результаті до групи з відносною фінансовою стійкістю потрапило 50% досліджуваних підприємств, а у 39% фінансовий стан можна охарактеризувати як нестійкий.

Серед досліджуваних напрямів у більшості підприємств найбільш проблемними виявилися низький рівень рентабельності (в кризовому стані 10 підприємств) та платоспроможності (низький рівень мають 14 підприємств), що потребує концентрації зусиль управлінського персоналу виробників сільськогосподарської продукції на цих напрямках фінансової роботи.

Таблиця 8

Групування підприємств Якимівського району за типом фінансового стану за спектр-бальним методом А.Н. Салова і В.Г. Маслова, 2012 р.

Тип	Кількість підприємств	У % до загальної кількості	Середній бал по групі	Характеристика
Абсолютна стійкість (60-80 балів)	2	7,1	63	Фінансово стійкі підприємства, яким не загрожує банкрутство
Відносна стійкість (40-59 балів)	14	50,0	49,9	У підприємств понижені показники платоспроможності і задовільний фінансовий стан, ймовірність банкрутства низька
Нестійкий стан (20-39)	11	39,3	30,4	Підприємства втрачають фінансову стійкість, мають незадовільний фінансово-господарський стан, ймовірність банкрутства середня
Кризовий стан (менше 20 балів)	1	3,6	15	Підприємства перебувають у глибокій фінансовій кризі, ймовірність банкрутства висока, підприємствам загрожує ліквідація

Висновки. Таким чином, на основі проведених досліджень можна стверджувати, що не зважаючи на трансформаційні процеси в аграрному секторі економіки, так і не вдалося досягти як стійкого зростання фінансових

результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, так і стабілізації їх фінансового стану. Багато в чому це зумовлено специфікою аграрного виробництва, що викликає нерівномірність грошових надходжень від реалізації продукції протягом року, і, як наслідок, нестачу власних фінансових ресурсів, низький рівень платоспроможності і ліквідності, значний обсяг боргових зобов'язань. Нестійкий фінансовий стан є основною причиною обмеження доступу до зовнішніх джерел фінансування діяльності аграрних підприємств, що є передумовою розвитку підприємств будь-якої галузі економіки.

Нагальним на сьогоднішній день є вирішення питання щодо за стійкого фінансового розвитку сільськогосподарських підприємств на основі самофінансування й розширення можливостей залучення коштів на фінансовому ринку, що дозволить оновити матеріально-технічну базу товаровиробників й забезпечити підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва через застосування новітніх інноваційних технологій. В кінцевому підсумку це сприятиме розвитку сільських територій, що стало одним із пріоритетів державної політики на найближчу перспективу, а також забезпечить підвищення рівня продовольчої безпеки країни.

Література.

1. Абрютіна М.С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия: [учебно-практическое пособие] / М.С. Абрютіна, А.В. Грачев. - М.: Издательство «Дело и Сервис», 1998. – 257 с.
2. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: [навч. посіб.] / О.Я. Базілінська. – К.: ЦУЛ, 2009. – 328 с.
3. Баканов М.И. Теория экономического анализа / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 625 с.
4. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
5. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: [учебный курс] / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2000. – 528 с.

6. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / К.В. Измайлова. - К.: МАУП, 2001. – 152 с.
7. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: [учеб. пособие] / Б. Коласс // Пер. с франц.; Под ред. Проф. Я. В. Соколова. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
8. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: [монографія] / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
9. П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» / Міністерство фінансів України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.
10. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 року) / Міністерство аграрної політики і продовольства України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaan.gov.ua/sites/default/files/strateg_do_2020r.pdf.
11. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: [навч. посібник] / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
12. Фінанси підприємств: [підручник] / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – [7-ме вид., без змін]. – К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.
13. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: [підручник] / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 566 с.
14. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций: [2-е изд., перераб. и доп.] / А. Д. Шеремет, Е.В. Негашаев. - М.: ИНФРА-М, 2008. - 208 с.

Аннотація. В статті освітлені ключові проблеми розвитку аграрного сектору економіки України. Обоснована необхідність формування устойчивого фінансового стану підприємств для досягнення пріоритетних цілей, поставлених державою перед виробниками сільськогосподарської продукції. Проведена оцінка фінансового стану аграрних підприємств і окреслені проблемні питання управління їх фінансово-господарською діяльністю. Виділені первоочередні завдання, рішення яких буде сприяти формуванню устойчивого фінансового стану.

Ключевые слова: финансовое состояние, развитие аграрного сектора, платежеспособность, ликвидность, финансовая устойчивость, рентабельность, деловая активность, финансовые результаты.

Annotation. The article outlines the key problems for the development of the agricultural sector of Ukraine. The need to create sustainable financial situation of enterprises for achieving priority objectives that relate to the agricultural producers state. The evaluation of financial situation of agricultural enterprises and outlined problems managing their financial activity. Singled out priorities to form stable financial condition.

Keywords: financial situation, development of the agricultural sector, solvency, liquidity, financial stability, profitability, business activities and financial results.

УДК 330.33.012

Герец А.В.
аспірантка ТДАТУ

ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЦИКЛІЧНОСТІ ТА ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ

Анотація. В статті проаналізовано проблему оптимізації визначення економічного циклу та його класифікації. Особливу увагу приділено ідентифікації термінів та класифікацій економічного циклу в умовах сьогодення.

Ключові слова: економічний цикл, класифікація циклів, концепція економічного циклу.

Актуальність проблеми. Рух матерії являє собою нескінченний перехід від одного стану до іншого. Тому циклічність становить загальну форму руху матерії та тісно пов'язана з послідовністю станів, яким притаманні певні особливості та прояви. Повторюваність явищ через певні проміжки часу відіграє велику роль і в суспільстві. Економічний розвиток завжди відрізнявся нерівномірним характером. Теорія економічного циклу є однією з найважливіших складових досліджень економічної динаміки, а циклічність розглядається як один із способів саморегулювання ринкової економіки. Тому дослідження поняття циклічності та класифікації економічних циклів не втрачають своєї актуальності.

Аналіз наукових публікацій і досліджень. Дослідження циклів мають свою історію (Аристотель, Платон, Ш. Фур'є і Т. Мальтус.) та відрізняються великим різноманіттям точок зору[1]. У. Мітчел, який вивів поняття